

ПРОБЛЕМА ОБ'ЄКТИВНОСТІ ЗНАНЬ В ПЕДАГОГІЦІ

Анотація. У статті розкривається суть проблеми об'єктивності знань в педагогіці крізь призму об'єктивності оцінювання знань студентів, окреслені взаємопов'язані фактори, які впливають на об'єктивність оцінювання знань, проаналізовані погляди видатних педагогів щодо об'єктивності знань в педагогіці.

Ключові слова: педагогічний процес, об'єктивність, оцінка, оцінювання.

Аннотация. В статье раскрывается суть проблемы объективности знаний в педагогике сквозь призму объективности оценивания знаний студентов, очерчены взаимосвязанные факторы, которые влияют на объективность оценивания знаний, проанализированы взгляды выдающихся педагогов относительно объективности знаний в педагогике.

Ключевые слова: педагогический процесс, объективность, оценка, оценивание.

Annotation. The article reveals the essence of the problem of objectivity of knowledge

in teaching through the lens of the objective evaluation of students' knowledge, examined the interrelated factors that affect the objectivity of knowledge assessment, analyzed the views of outstanding teachers about the objectivity of knowledge in pedagogy.

Key words: pedagogical process, objectiveness, assessment, evaluation.

Проблема об'єктивності знань в педагогіці - одна з кардинальних методологічних проблем педагогічної науки. В сучасних умовах вона набуває першорядного значення. Це пояснюється тим, що на сьогодні у вітчизняній педагогічній науці склалася парадоксальна ситуація. З одного боку, формальні показники (кількість захищених кандидатських і докторських дисертацій, масове видання нових монографій, видання практично в кожному місті свого регіонального підручника з педагогіки, виникнення нових наукових і навчальних підрозділів у вищих навчальних закладах, тощо) свідчать про поступовий розвиток наукового знання, а з іншого - діє зовсім інша тенденція. Із загальним підвищенням середнього рівня освіченості явно знижується, занепадає культура наукового мислення й рівень роботи дослідників. Від об'єктивності залежить ефективність усього процесу педагогічного оцінювання. Через відсутність чи хибність в об'єктивності виникає найбільше непорозуміння, порушується стимулювання у вивченні предметів. Необ'єктивна оцінка впливає на вироблення байдужості до знань, у тому числі і до опанування новими знаннями, прагнення до поверхового засвоєння матеріалу, заради отримання лише більш високої оцінки.

Оцінка стає ефективним стимулом навчання за умов, якщо вона справедлива і дотримується об'єктивність у вимогах до всіх студентів. Особливо важливо, щоб студенти відчули і визнали справедливість і доброзичливість викладача. Оцінка за успішність не повинна залежати від тих чи інших особливостей поведінки студентів або особистих непорозуміння з викладачами, що нерідко трапляється в педагогічній практиці.

Дослідниця цієї проблеми В.М. Бочарнікова [3] вважає, що оцінку можна вважати об'єктивною, якщо вона відповідає тим зусиллям, які студент затратив на засвоєння навчального матеріалу. Таке визначення дещо обмежене, оскільки св'їм по собі зусилля не можуть бути критерієм оцінювання успіхів студентів. Вов'о

може бути враховано як один із важливих аспектів оцінювання, як вияв поваги до студента за сумлінність і працелюбство. Об'єктивність оцінки, включає цей психолого-педагогічний підхід і поєднується з оцінюванням справжніх знань студента. Адже те, що більш здібний студент менше витрачає зусиль, порівняно з тим, кому потрібно затратити більше часу на засвоєння програмного матеріалу, зовсім не означає, що до нього застосовано не об'єктивний підхід при оцінюванні.

В.О. Сухомлинський наголошував на тому, що «оцінка морально виправдана тільки тоді, коли учитель оцінює не здібності, взяті, так би мовити, у чистому вигляді, а в єдності праці і здібностей, причому на перше місце ставиться праця» [5].

Доречним є зауваження Я.А. Коменського щодо обдарованих, здібних дітей, які потребують більшої завантаженості порівняно з іншими: «Гострий, рухливий розум, позбавлений серйозної роботи, буде наповнюватися жалюгідним пустим і шкідливим змістом і стане причиною власної загибелі» [4]. Зрозуміло, що це стосується і здібних студентів, які потребують більшої завантаженості в процесі навчання і, відповідно, під час педагогічного оцінювання отримують оцінки за свої реальні знання.

При всій важливості об'єктивно виставленої оцінки суттєвою є і та психолого-педагогічна мотивація, яка пояснює студентові справедливості позиції викладача в його оцінці знань. Цей принцип означає, що оцінка має характеризувати якісний показник знань, не залежно від методів та засобів оцінювання, які використовує викладач, що здійснює цей процес.

Потрібно врахувати повноту, глибину, систематичність, ґрунтовність знань, які відображають різні сторони вимог до студентів під час оцінювання. Однак повністю усунути суб'єктивізм в оцінюванні знань і вмінь, мабуть, неможливо, оскільки оцінювання здійснює на практиці жива людина зі своїми якостями, особливостями, досвідом, ерудицією, майстерністю, що впливають на ставлення до того, кого оцінюють.

Маємо зазначити, що психолого-педагогічний принцип об'єктивності в процесі оцінювання знань виступає також як характерна риса діяльності. Бути об'єктивним, зазначає дослідниця А.В. Бляшевська [1], означає не піддаватися почуттям симпатії чи антипатії, а суворо дотримуватися встановлених норм і критеріїв оцінки, її вмотивованості й обґрунтування, а також враховувати ступінь навченості, тобто повноту, глибину, ґрунтовність, систематичність знань. Основоу у процесі оцінювання знань є рівень навченості.

Розрізняють п'ять таких рівнів: розпізнання, запам'ятовування, розуміння, вміння, перенос - вищий рівень навченості, за якого студенти творчо застосовують набуті теоретичні знання на практиці, використовують їх у новій ситуації, яку диктує науково-технічний прогрес.

Викладач повинен звернути увагу на те, як студенти застосовують набуті знання на практиці й об'єктивно їх оцінити.

Приймаючи рішення, педагог пояснює (хоча і не завжди), чому він виставляє ту чи іншу оцінку. Якщо аргументація переконлива, то сприймається студентами як об'єктивна, оскільки деякою мірою збігається з їх власною думкою. Психолого-педагогічний принцип об'єктивності в процесі оцінювання знань сприяє формуванню почуття радості успіху, а це могутній емоційний стимул, від якого залежить бажання студента здобувати знання, бути одним із перших у вивченні предмета.

Отже, психолого-педагогічний принцип об'єктивності в процесі оцінювання знань характеризує відношення між дійсним рівнем знань студентів та запланованим програмою. Тільки об'єктивна оцінка є справедливою, і тільки справедлива оцінка спроможна викликати глибоке моральне задоволення і стати стимулюю-

ючим фактором для студентів. Вона водночас є і методом пробудження у студентів віри в справедливість, закріплення авторитету викладача і, звичайно, виконує орієнтуючу роль. Необ'єктивна оцінка може дезорієнтувати студентів, викладачів, адміністрацію навчальних закладів, батьків, державні органи влади.

Педагогічний процес оцінювання знань — це складна психологічна ситуація і для викладача, оскільки під час його здійснення й виявлення реального, рівня знань педагог перебуває під впливом багатьох взаємодіючих факторів, зазначає професор Є.І. Перовський, а саме:

- об'єктивної якості робіт, що оцінюються (усної відповіді, письмового викладу);
- переконань викладача щодо значення знань, умінь, навичок;
- ставлення викладача до оцінки (занадто принциповий і категоричний чи, навпаки, байдужий до неї, має тенденцію до зниження чи підвищення оцінки);
- ставлення викладача до студента (симпатія, антипатія);
- ставлення, що склалися у викладача до студента щодо його успіхів з предмета на момент оцінювання знань;
- ставлення викладача, адміністрації навчального закладу до студента, знання якого оцінюють (його зайнятість у культурно-масовій роботі, виконання різних доручень);
- настрою викладача;
- фізичного стану педагога (втомленість, погане самопочуття тощо);
- особистого престижу (більше хороших оцінок - краща думка про викладача у керівництва навчального закладу і навпаки).

Аналіз педагогічної практики в школі та вищому навчальному закладі засвідчує, що лише перший із зазначених факторів має об'єктивний характер, решта суб'єктивні. Усунути вплив цих суб'єктивних факторів - головна умова об'єктивності оцінювання. На цьому акцентує увагу Є.І. Перовський. Він вказує, що коли на викладача впливає якийсь один із названих факторів, то оцінка стає суб'єктивною. Учений має рацію, оскільки на практиці нерідко так і буває, зокрема при здійсненні усного педагогічного оцінювання знань. При цьому думка викладача, який здійснює педагогічний процес оцінювання знання, не збігається з переконаннями студентів. Це відбувається, коли викладач керується при оцінюванні поглядами щодо студента, які уже до цього у викладача сформувались. Якщо студент навчався упродовж семестру на «задовільно» і лише іноді на семінарських заняттях отримував оцінку «добре», то викладач вагається, чи можна бездоганну відповідь на екзамені оцінити на «відмінно». Він обов'язково ставить додаткові запитання, щоб з'ясувати: чи справді студент має глибокі і ґрунтовні знання з предмета. Викладачу важко змінити думку про студента, яка сформувалась на момент оцінювання. Адже інший студент, який навчався протягом се местру на «добре» і «відмінно», за таку ж саму відповідь на іспиті отримує «відмінно» без вагань і додаткових запитань педагога.

Іноді буває і навпаки: студент, який навчався завжди на «відмінно», погано відповідає під час оцінювання знань, і викладач підвищує йому оцінку. За таких умов у студента зникає бажання навчатися, оскільки уже за нього «навчається залікова книжка».

Якщо ж оцінка занижена, то виробляється негативне ставлення до викладача, предмета, почуття прохолоди до навчання.

Неминучою є радість успіху, за словами В.О. Сухомлинського, за умов, коли оцінка збігається з самооцінкою студентів. Це успіх для обох учасників навчального процесу. Викладач об'єктивно здійснює педагогічний процес оцінювання знань студентів, а студенти мають ґрунтовні і міцні знання з предмета.

Засуджують студенти і викладачів, котрі, здійснюючи оцінювання знань, зосереджують увагу лише на поведінці студентів у процесі навчання (лекційні, семінарські та практичні заняття). У цьому випадку оцінка є необ'єктивною, оскільки відображає ставлення викладача до певних вчинків студента, а не до його реально набутих знань з предмета.

У педагогічній практиці зустрічаються і такі ситуації, коли студент на час здійснення оцінювання знань має ґрунтовні та змістовні знання, але викладач занижує йому оцінку, оскільки той не виконав доручення групи, курсу, факультету. У цьому випадку оцінка необ'єктивна і стає знаряддям у руках педагога, який оцінює не знання, а поведінку студента. Така оцінка відображає не реальні знання студента, а лише ставлення до нього викладача, адміністрації навчального закладу.

Підводячи підсумок слід зауважити, що контроль знань студентів є складовою частиною процесу навчання. Об'єктивність - це правильне визначення знань, умінь і навичок студентів і оцінка цих знань. Тільки об'єктивна оцінка дає студентам глибоке моральне задоволення та є дієвим стимулюючим фактором у навчанні, має велике виховне значення.

Викладачам слід запам'ятати, що оцінка - це показник не лише знань студента, а й праці самого викладача. Прикро за педагогів, які, здійснюючи педагогічний процес оцінювання знань, звертають увагу не на знання, а на поведінку студентів у процесі навчання.

Література

1. Бляшевська А.В. формування професійних навичок оціночної діяльності у студентів ВУЗу: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01 -Л., 1996. -182с
2. Бочарнікова В.М. Стимулююча функція контролю знань, умінь і навичок і студентів вищої школи.: дис. канд. пед. наук: 13.00. 01. - Черкаси, 1999. -208с.
3. Делікатний К.Г. Оцінка знань як органічна частина процесу навчання // Рад. школа. -1989. - №5. - С.44-50.
4. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. / Под ред. А.И. Пискунова. - М.: Педагогика, 1982.-11.-656с.
5. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості //Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5-ти т. - К: Рад. школа, 1980. -Т.1.-С.5-205.

УДК 378:37.041

В.Л. ВЕРТЕГЕЛ

доцент кафедри іноземних мов
Запорізького юридичного інституту
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ, к.пед.н.

ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА В СИСТЕМІ ФОРМ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У НЕФІЛОЛОГІЧНИХ ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглядається потенціал позааудиторної роботи з іноземних мов студентів нефілологічних вищих закладів освіти.

Ключові слова: самостійна робота, позааудиторна робота, навчальний процес.

Аннотация. В статье рассматривается потенциал внеаудиторной работы по иностранному языку студентов нефилологических высших учебных заведений.

Ключевые слова: самостоятельная работа, внеаудиторная работа, учебный процесс.

Annotation. The potential of extra-curricular activity of students while learning foreign languages in the non-linguistic institutions of higher learning is considered in the article.

Key-words: self-educative activity, extra-curricular activity, teaching process.